

811.163.41'367.335.2

811.163.41'276.6:34"18"

<https://doi.org/10.18485/kij.2023.70.2.8>**ЈЕЛЕНА М. ПАВЛОВИЋ ЈОВАНОВИЋ***

Универзитет у Крагујевцу

Филолошко-уметнички факултет

Центар за проучавање језика и књижевности

Оригинални научни рад

Примљен: 14. 8. 2023.

Прихваћен: 25. 10. 2023.

УЗРОЧНЕ КЛАУЗЕ УВЕДЕНЕ ВЕЗНИКОМ *БУДУЋИ* (*ДА*) У АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВНОМ СТИЛУ СРПСКОГА ЈЕЗИКА 19. ВЕКА¹

Циљ рада јесте проучавање статуса зависних клауза уведених општеузрочним контекстуално неусловљеним везником *будући* (*да*) у административно-правном стилу српскога језика 19. века. Корпус рада чине уставни донети у току 19. и почетком 20. века (1835, 1838, 1869, 1888, 1901), као и текстови закона из *Зборника закона, уредаба и уредбених указа за Кнежевину/Краљевину Србију*. У анализи смо се служили комбинацијом семантичко-синтаксичке, историјскојезичке и методе функционалности репартиције. Утврдили смо да се у корпусу јавља у формама *будући* и *будући да*. Представља најбројнији узрочни везник у корпусу (са 40 посто у односу на укупан број узрочних везника). Уводи узрок типа разлог нормативноправне природе, односно кодира мотивацију за доношење закона. Обично се везник *будући да* везује за препозицију, пошто је постпозиција резервисана за клаузе уведене везником *јер*. У савременом језику долази до повлачења форме *будући*, због изоморфности са глаголским прилогом садашњим и обликом јединине мушког рода партиципа презента. Форму *будући* нисмо нашли у стандардном периоду. Одлику предстандардног периода представља и употреба клаузе уведене везником *будући да* у различитим формама вишеструкосложеног реченичног комплекса.

Кључне речи: административно-правни стил, 19. век, узрочне реченице, *будући* (*да*), корелатив.

*jelena.pavlovic@filum.kg.ac.rs, jeca.pavlovic.krusevac88@gmail.com

**Истраживање спроведено у раду финансирано је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије (Уговор о реализацији и финансирању научноистраживачког рада НИО у 2023. години број 451-03-47/2023-01/ 200198).

¹Истраживање је засновано на резултатима докторске тезе аутора под називом *Зависносложена реченица у административно-правном стилу српскога језика XIX века* (ментор проф. др Милош Ковачевић). Докторска теза је тренутно у процедури одбране пред комисијом коју чине проф. др Александар Милановић, проф. др Владимир Поломац и доц. др Јелена Петковић.

1. Уводне напомене

Контекстуално и позиционо неусловљени општеузрочни семантички спецификовани сложени везник *будућ(у) да / будући* помињу многи аутори (Барић и др. 1997: 498; Брабец и др. 1966: 208; Белић 1955: 95; Вебер 1862: 128; Ђуркин 2018: 216–220; Катичић 2002: 273; Лалевић 1962: 222–223; Лукић 1920: 46–47; Маретић 1899: 507; Миновић 1987: 100; Милановић 2003: 82; Милошевић 1986: 292; Мразовић/Вукадиновић 2009: 598; Новаковић 1894: 345; Пипер/Клајн 2013: 513–514; Пипер и др. 2018: 441–442; Силић/Прањковић 2007: 342; РСАНУ/II: 253; Станојчић/Поповић 1992: 316; Стевановић 1969: 855). Овај везник настао је из потребе за постојањем везничког средства за изражавање узрока у препозицији, пошто је везник *јер* везан искључиво за постпозицију (Брабец и др. 1966: 208–209; Вебер 1862: 128; Куна 1970: 173; Ковачевић 1998: 130; Лалевић 1962: 222–223; Миновић 1987: 100; Мразовић/Вукадиновић 2009: 598; Пипер/Клајн 2013: 513–514; Пипер и др. 2018: 442; Херити 1983: 269). Употребљава се са корелативима *зато* (за то), *стога*, *тако*, *то* (Барић и др. 1997: 498; Брабец и др. 1966: 209; Вебер 1862: 145; Ђуркин 2018: 219; Катичић 2002: 273; Ковачевић 1998: 130; Маретић 1899: 507; Милановић 1998: 117; Милановић 2003: 82–87; Милановић 2014: 367; Херити 1983: 269). Користи и у архаичној форми *будући* (Бјелаковић 2008: 62; Милановић 2003: 86; Мусић 1931: 176; РЈАЗУ/I: 370; РСАНУ/II: 253; Стевановић 1969: 855). Настао је реанализом глаголског прилога садашњег глагола *бити* (*будући*) и општезаменичког субординатора *да*, при чему је дошло до елидирања катафорски употребљене показне заменице (Ђуркин 2018: 216). Александар Белић каже да „[у] *будући да* – прво 'будући' само појачава значење *да* (– 'пошто' или сл.)” (2000: 182). Мирна Велчић *будући да* сматра конектором за исказивање узрока (1987: 85). Везник *будући да* може увести и полукондензоване клаузе (Ковачевић 2023: 15–17).

Облик *будући* представља „adverbijalizovani particip prezenta akt. glagola *biti* (...) oblikom nominativ plurala muškoga roda” (Мусић 1931: 173). Према Мусићу, постоји неколико фаза у развоју овога везника. Прво се јавља као партицип (РЈАЗУ/I: 368–370; Мусић 1931: 173) у таутосубјекатским и хетеросубјекатским конструкцијама, које кондензују дубинско временско, узрочно, допусно и, изузетно, условно значење (Мусић 1931: 173–174). Бележе се и примери у којима се везник *будући* користи без субјекта (Мусић 1931: 175). Мусић претпоставља постојање експлетивног субјекта у реченици са глаголским прилогом *будући* (*будући то*) *да киша пада*), што ће условити и појаву финитних глаголских облика и реанализу целе конструкције у сложени везник (Мусић 1931: 175–176).

Забележен је у језику Доситеја Обрадовића, Јована Рајића, Милована Видаковића, Јована Јовановића Змаја, Емануила Јанковића, Ђуре Јакшића, Јована Суботића, Павла Соларића (Бабић 2012: 180; Кашић 1968: 135; Куна 1970: 173; Милановић 2014: 367; Младеновић 1964: 146; Херити 1983: 269) и у новинарском стилу предстандардне епохе (Албин 1968: 102; Милановић 1998: 117). Рјечник ЈАЗУ бележи најраније потврде овога везника у XVIII веку. Од почетка

се запажа појава корелатива (Мусић 1931: 173; Милановић 2003: 86). У *Рјечнику* Вука Караџића *будући да* издваја се као засебни везник (Караџић 1818: 53; Милановић 2003: 87). Код писаца у XVIII и XIX веку налазимо запету између глаголског и везничког дела, што указује на то да везник није формиран (Милановић 2003: 86).

Везник *будући да* чест је и у језику Вука Караџића и у савременом језику, али се различито употребљава. У Вуковом језику клауза уведена везником *будући да* обично је у препозицији, а у основној клаузи скоро увек се употребљава корелатив *зато* или *тако*, „и то као редуликатор узрока и семантички верификатор посљедичности структуре” (Ковачевић 1998: 130). У савременом језику клауза уведена везником *будући да* углавном се употребљава без корелатива (Ковачевић 1998: 130).

Циљ истраживања јесте утврђивање статуса зависних реченица уведених везником *будући да* у административно-правним текстовима из 19. века. За корпус су узети текстови устава (*Сретењски устав* 1835, *Турски устав* 1838, *Устав Кнежевине Србије* 1869, *Устав Краљевине Србије* 1888, *Устав Краљевине Србије* 1901), као и законски текстови објављени у *Зборницима закона и уредбених* указа Кнежевине, односно Краљевине Србије. У анализу су убројани текстови који припадају предстандардној епоси, те су, према Милошу Луковићу, писани доситејевским језичким типом, као и текстови који припадају стандардној епоси и који су писани вуковским језичким типом (Луковић 1994: 51, 72). У анализи се служимо комбинацијом историјскојезичке, синтаксичко-семантичке и функционалностилске методе, уважавајући и методу теорије права (детално о овој методологији в. Павловић 2018).

2. Анализа корпуса

Везник *будући да* најбројнији је контекстуално неусловљени општеузрочни везник у корпусу. Њиме се уводи око четрдесет посто примера свих узрочних реченица. Клауза уведена везником *будући да* налази се у сва три положаја, што означава да је њена дистрибуција слободна. Распоред клауза условљен је прагматичким разлозима и информацијском структуром реченице. Доминира препозиција, у којој се клауза јавља у оквиру периода² од два чланка. У првом чланку налази се клауза уведена везником *будући да*, која кодира мотивацију за доношење закона. У другом чланку је главна реченица, која доноси или сам пропис или се у њој налази одредбени глагол³ (*решишти*, *одредити*). У највећем броју случајева, овај везник се комбинује са корелативима *то* или *зато*. Оба корела-

² Период је начин структурног устројства реченице типичан за 19. век, при чему се зависна клауза састоји од протазе и аподозе. Често се у аподози налази и корелатив (Вебер 1862: 144–145; Лукић 1920: 60; Новаковић 1870: 80–82).

³ Одредбени глаголи јесу они глаголи који уводе законске прописе. Списак ових глагола за савремени српски језик налази се у Јанићијевић (2015: 171).

тива налазе се у фронталној позицији другог чланка периода. У овом положају имају интензификаторску улогу, која је наглашена интерпункцијом (запетом или знаком две тачке). Поред интензификаторске функције, оба корелатива имају и структурну улогу и појачавају значење конклузивности и конескутивности. Корелатив *зато* јесте „редупликатор узрока и семантички верификатор последичности структуре чији је члан” (Ковачевић 1998: 130). Овакво значење јавља се и код Вука Караџића (Ковачевић 1998: 130).

Клаузе уведене везником *будући да* налазе се у центру узрочног семантичког поља. Њихова улога је увођење узрока типа разлог (нормативноправни разлог). Наводе мотивацију законодавца за доношење прописа, те припадају идеолошком коду⁴. Њима се кодирају законодавна начела епохе (*трговина је слободна, прописи треба да буду праведни*), догађаји који мотивишу законодавца да промени важеће прописе (*прела и села кваре морал и обичаје, људи нелегално покушавају да пређу границу*). Такође, оне указују на промену поретка, пројектују стварност након примене закона, указују на мотивацију законодавца за доношење правних прописа (спречавање препрека и злоупотреба) и тако даље. Темпорално-аспекатска парадигма врло је разуђена и укључује несвршени и свршени презент, несвршени футур први, свршени и несвршени перфекат, модалне глаголе и императивне конструкције, што је уобичајена дистрибуција глаголских времена у грађи. У зависној реченици срећу се свршени и несвршени презент, несвршени футур први, свршени и несвршени перфекат. У зависној реченици јављају се несвршени презент, свршени и несвршени перфекат, футур први, модални глагол и императивне конструкције. У надређеном реченичном комплексу може се јавити и комбинација потенцијала и неког другог глаголског времена, када се у њему јави циљна реченица која појачава мотивацију изнету узрочном клаузом. Изузетно ретко везник се може разбити речцом *пак*, која уноси значење супротности у односу на претходни контекст или очекивања адресанта:

(А) препозиција:

(a1) корелатив *то*:

(a1.1) без партикуле:

несвршени презент (зависна реченица) + модални глагол (главна реченица):

Будући да *с трговина у Србији слободна*: *то* свакиј Србинъ може ю упражнявати слободно (...) (Устав 1838: 5);

несвршени перфекат / несвршени презент (зависна реченица) + свршени перфекат (главна реченица):

Будући да *се досадъ нис управо знало, кои су приходи, досадъ Правительствомъ живани, Правителствени кои ли общественни*: *то* Намѣстничество, желећи и приходе те опредѣлити, да се зна шта е чие, рѣшило е са согласіемъ Совѣта, да се обштинама, по сили дарованы Намъ Уставомъ права, уступе; и уступаю се (Указ VI 1839/40: 67); **Будући да** *се на*

⁴ Никола Висковић у језику права разликује језички, логички, вредносно-идејни и нормативно-правни код (1989: 18–25). За нашу анализу релевантна је разлика између вредносно-идејног (који ми зовемо идеолошким) и нормативноправног кода (уп. Павловић 2018: 205–206).

ноћнымъ прелама и селама, на коима се младежъ обосга пола сабыра, благи обычан кваре, и у слѣдству тога иста младежъ особито мужке стране, нагономъ узбуи҃ны и раздражены страстїи на раздоръ, свађу, бой, а и на убїйство, као што су то жалостни примѣри већ показали, води; то смо, да бы се такови и подобни штетни и несрећни догађаи съ те стране у на предакъ предупредили, прописали (Уредба (37) 1841/45: 150);

несвршени презент/несвршени перфекат (зависна реченица) + несвршени презент (главна реченица):

Будући да съ Намѣстничествомъ нашимъ у союзу стоє земальске Власти и Уредбе: *то* и обзнанити неизлишнымъ почитувмо, да све земальске Власти, Уставомъ установлѣне, и Уредбе законно заведенне, у ономъ виду и оной снаги, у коима су и досадъ быле, као и сви Сановници, Чиновници и Званичници у доякошнымъ своимъ чиновыма и званияма неприкосновенни остаю, изузымаюћи она чиновна лица, коя, бывши помѣшанна у скорашной бунѣ, засудейскимъ испытотомъ и пресудомъ стоє (Прокламација 4. (Пр.) 1839/40: 230); **Будући да є до данасъ различна форма, и различна величина печата при Надлежателствама существовала,** *то* да бы се у томе еднакостъ завела опредѣлює се: (Уредба (32) 1841/45: 136);

несвршени презент (зависна реченица) + несвршени футур први (главна реченица):

Будући є Актуарїи у исто време и Рачуноводитель, *то* ће дужностъ нѣгова такође быти, о свима приходима и расходима фонда точне рачуне водити, и такове у своє време Депутацији подносити (Уредба (18) 1841/45: 28);

несвршени презент (зависна реченица) + императивна конструкција (главна реченица):

Будући да по већој части одъ прилѣжанїя Кмета уредно, а одъ неприлѣжанїя нѣговогъ неуредно издаванѣ и сабранѣ данка зависи: *то* да се у напредакъ свакој Кметъ, кои бы се по дѣлу овомъ немарливимъ показао и виновникомъ учинїо, да данакъ у селу нѣговомъ и преко узаконногъ рока нескуплѣнъ заостане, као не способанъ и недостоянъ, съ кметства збаци (Уредба (31) 1841/45: 134);

несвршени футур први (зависна реченица) + несвршени футур први (главна реченица):

И будући да ће Банда постояти свагда при првој роти првога баталїона, *то* ће Бандисте непосредственно подложни быти заповѣстима истогъ баталїонногъ Командира (Устројеније (1) 1845/47: 22–23);

свршени перфекат (зависна реченица) + свршени перфекат (главна реченица):

Будући да се за ово време, одъ како Фондъ пензїє за удовице и сирочадъ Чиновника постои, искуствомъ показало, да сталностъ овога фонда на больимъ основима треба утврдити, него што су они, кои су о томе у Уредби одъ 18. Октобра 1843. № В. 1077./ № В. 1135. поставлѣни, *то* смо, поводомъ истога искуства, за пѣли сходно нашли, ову Уредбу укинути, и новомъ є слѣдуюћегъ содржанїя замѣнити (Уредба (42) 1845/47: 96);

(a1.2) са партикулом *пак*:

несвршени презент (зависна реченица) + несвршени презент (главна реченица):

Будући пакъ, да поредакъ изискус, да се све квите, коє Началничества разнымъ лицама при приймању каквы прихода, и новаца издавала буду, свагда и свуда по еднакой форми пишу и издаю, то се прилаже овде за образаць, како треба квите да буду написане (Уредба XX 1839/40: 131);

(a.2) корелатив *зато*:

несвршени футур први (зависна реченица) + несвршени футур први (главна реченица):

Будући да ће нѣму недостатцы по струцы Правосудія у смотренію уредба и закона и дѣловодства по самомъ званію до знанія долазити; зато ће и нѣгова нарочита дужность быти, такове Князу и Совѣту откривати и предлагати ради помоћи нуждне (Устројеније IV 1839/40: 51);

пасивни презент (зависна реченица) + потенцијал / несвршени презент (главни реченични комплекс):

Будући да су ове дужности у врло обширномъ смыслу изложене; зато да бы Попечитель Просвѣštenія по садашньої потреби земальской овима лакше одговорити, и нѣи у дѣйство привести могао, поставляю му се за праваць слѣдующіе основне точки, шта и како му дѣлати надлежи (Устројеније IV 1839/40: 53);

несвршени презент (зависна реченица) + пасивни футур први (главна реченица):

Будући да войникъ Правителству на ползу общенародну служи, зато ће кућа, изъ кое є онъ, за време то ослобођена быти одъ сва кога правителственнога рада (...) (Устројеније IV 1839/40: 65–66);

свршени перфекат (зависна реченица) + потенцијал / несвршени презент (надређени реченични комплекс):

Будући да су се одъ времена обнародованогъ Устава Националногъ, коимъ се Срби у своимъ добрама обезбѣђаваю, многе тербе поради земаля противъ садашњи притяжателя кодъ Судова одъ разны времена и изъ разны основа на повраћай появили: зато да бы како Судови по правди судити, тако и тужители са основомъ законнымъ свою правицу тражити могли, а и нравични притяжатель у своме добру безбѣдни остояли, издаемо слѣдующіе у томъ прирѣнию законно опредѣленіе како Судовима, тако и жителяма Сербіє (Закон XIII 1839/40: 103–105);

несвршени презент (зависна реченица) + несвршени футур први (главна реченица):

И будући да одъ 10. до 40. година осимъ службе изискую се и законни узроцы, кои засдно са годинама право на пензию соразмѣрну даю; зато ће се при изступаню изъ службе строго на ове мотрити, и испитати како године вѣка му и службе, тако и душевна и тѣлесна снага; па ће се ономе само, да изъ службе са пензиомъ изступи, дозволити (...) (Уредба (64) 1843/45: 211);

модални глагол (зависна реченица) + потенцијал / императивна конструкција (надређени реченични комплекс):

Будући да се из просте препирке често велике побуне родити могу, зато у случаю, ако би се међу војницима какова свађа догодила, да се нико не усуди, своје другаре у помоћ позивати, нити позвани на то да пристану, ерђ кои би то преступили быт' ће строго казнѣни (Закон XXI 1839/40: 148);

свршени перфекат (зависна реченица) + негирани несвршени презент (главна реченица):

Будући да су се у смотрению избираня Кметова, њиове плате, и одправляя дужностей по некимъ Сеоскимъ Обштинама нека злоупотребленія, коя су Правительству до знанія дошла, появила; зато, желећи у свачему поредакъ увести, непропуштамо слѣдующа правила за правацъ и точно наблюдаванѣ Обштинама прописати (Уредба XXVII 1840/40: 201);

несвршени презент (зависна реченица) + несвршени презент (главна реченица):

Будући є праведно, да свакій онай, кои Обштину служи, одъ Обштине и награду прийма; зато се установлява, да како главный Кметъ тако и Помоћници соразмѣрну плату одъ Обштине добьяю (...) (Уредба XXVII 1840/40: 203);

модални глагол (зависна реченица) + несвршени презент (главна реченица):

Но будући да се зданія одъ землѣ безъ нарушенія одцепити и оддѣлити, и тако свакій у свомъ праву на тай начинъ обезбѣдити се неможе, зато долази случай одкупа (Определеније XXIX 1840/40: 212);

модални глагол (зависна реченица) + несвршени футур први (главна реченица):

Будући да у Отечеству свакій пензионистъ може живити гди му є воля; зато ће му се пензія изъ Казначейства Началничества онога Округія издавати, у коме онъ живи (Уредба (64) 1843/45: 215);

несвршени перфекат (зависна реченица) + свршени перфекат (главна реченица):

Будући да се при пописиваню порезски глава нашлазило на такове задружне куће, гди и 5, 6 и до 10. оженѣны глава има, а Уредбомъ К. В. № 291/С. № 128. одъ 12 Марта 1841. год. само є за онакове куће промотренѣ учинѣно, у коима до 4. оженѣне главе има; зато смо рѣшили слѣдуюћа и у томъ призьрѣнию допунителна опредѣленія учинити: (Додатак (59) 1842[13]/45: 201).

свршени перфекат (зависна реченица) + свршени пасивни перфекат (главна реченица):

И будући да оно, што є Турско Правленіє као законно учинило, садъ се потреса-ти путемъ Судейскимъ неможе, а разумно се предпоставити морало, да пре почетка 1816. године, докъ є Турска Власть са добрама располагала, ништа се мимо нѣ заузети самовластно или отети ніє могло; зато є и почетакъ 1816. године као рокъ, одъ коега се неправедно заузимањ туђи добара починѣ, опредѣлѣнъ (Толковање (62) 1843/45: 206);

(Б) интерпозиција:

(б1) без корелатива:

несвршени презент (зависна реченица) + императивна конструкција (главна реченица):

(...) за друге пакъ приходе, као даванѣ на цркву, коммиссионарску кассу и за калдрму, **будући да такови обштини припадаю**, нека исто Попечительство, призвавши обштину и коммиссионере, у њиловомъ присутствію наредбу учини, како ће у напредакъ ови приходи у обштинску кассу утицати (...) (Указ 8. (Пр.) 1839/40: 234);

модални глагол (зависна реченица) + свршени перфекат (главна реченица):

По увиђеној потреби установленія єдногъ особенногъ за варошь Бѣоградску и иностранне у Сербіи наодеће се подданике Суда, **будући да Судъ Окружія Бѣоградскогъ поредь обычныя послова, кое и остали Окружни Судови разправляти имаю, са одь дана на дань у множаваюћимъ се трговачкимъ парницама, између жителя Бѣоградски и иностранныя подданика, на край изићи не може**, Я самъ у согласію са Совѣтомъ рѣшио, да се особенный за варошь Бѣоградску Судъ, у истой категоріи, у којој су Судови Окружни, установи (...) (Указ (33) 1841/45: 139);

пасивни перфекат (зависна реченица) + свршени перфекат / несвршени презент (главни реченични комплекс):

Совѣтъ видећи, да ово поступаѣ у смотренію пупиларны маса нити се слаже са интересима пупила, нити са Устроєніємъ Окружны Судова и Апелациє, као и да ни она Уредба одь године 1838, на коју се Попечительство позыва, не постои, **будући є она новимъ Устроєніємъ и опредѣленіємъ круга дѣятелности Судова дигнута и уништожена**, подь 3. ов. № 401. предложіо ми є, и я по томе наведеный Циркуляръ Попечительства обезснажавамъ (...) (Закон (15) 1845/47: 53–54);

(б2) корелатив *зато*:

свршени пасивни перфекат (зависна реченица) + свршени пасивни перфекат (главна реченица):

Поводомъ учинѣногъ Совѣту Попечительствомъ Внутренњи Дѣла 8. тек. П. № 5395. питаня, да ли се поизданой уредби о пензійи удовица и сирочадій чиновника разуме, да мораю у пензионый овај фондъ улагати и они пензионери, кои су пре установленія тога фонда изь службе у пензію поставлѣни, Совѣтъ ми є 10. тек. № 1392. явио, да се при сачиняваню оне уредбе мыслило, да само они пензионери треба да буду у числу уложника у фондъ овај, кои су у дѣйствителной служби почели улоге у истый давати, и зато є, **будући є у 2. точки ове Уредбе о пензионерима у кратко споменѣно**, у четвртој точки обширніє и яснїє изложено, да се онде дѣйствує о онимъ пензионерима, кои су као дѣйствителни чиновници започели улоге свое у овај фондъ давати (Толковаѣ (89) (Пр.) 1843/45: 357);

(В) постпозиција:

(в1) без корелатива:

несвршени презент (главна реченица) + несвршени презент (зависна реченица):

Но Помоћници Примирителногъ Суда Общества коєгъ, кое се изь выше села саставля, ако су изь выше села, то се сваке у свомъ сему одь даваня данка изузима, **будући да свакій у своме мѣсту ону дужность кметова извршус, кою и главный Кметъ у своме селу чини**; и по овомъ, ставляю се у число глава данакъ неплаћаюћи (Правила (66) 1843/45: 221);

несвршени немобилни презент (главна реченица) + несвршени презент (зависна реченица):

Попечителство Иностранни Дѣла учинило е Совѣту Княжества србскогъ извѣстіе у предмету томъ, како е прошле године предана была тужба солара, трговаца Видински, посредствомъ Ч. Везира Видинскогъ, Блистателной Порти, да Србско Правителство наплаћуе ђумрука, на сто ока соли по 5 гроша, и да е збогъ тога Депутација наша у Цариграду на Капию позвана и питана была, коимъ правомъ Србско Правителство толикиј великиј ђумрукъ наплаћуе, кадъ е ђумрукъ Бѣоградскій Правителству Србскомъ уступлѣнъ съ тимъ правомъ, да на све иностранне продукте 3 на сто гроша, а на внутреннѣ 5 гроша на сто гроша узима, да и на Влашке продукте само з гроша на сто гроша наплаћуе, **будући да Влашка съ Портомъ таковий уговоръ има** (Указ 9. (Пр.) 1839/40: 235);

модални глагол (главна реченица) + несвршени глагол (зависна реченица):

Кадъ се старіи Чиновникъ разболе, дужанъ га е млађиј у званичнимъ дѣлама за време осведочене лѣкаркомъ болести са своіомъ платомъ заступити, **будући да болестъ свакога извинява** (Правила (23) 1841/45: 41);

(в2) корелатив *то*:

несвршени презент (главна реченица) + несвршени презент (зависна реченица):

У случаю, ако се збогъ пређашњи времена и обстоятелства учинило, да се одъ каквогъ непокретногъ добра, кое Правителство, као свою собственость, дѣйствително држи, или на кое, по предидућему пуно право има, да га држи, тапија или загубила, или да се на друго кое лице издана налази, а не на Правителство, кое у прошла времена и ніе могло другчје быти, па се можда зато у рукама оногъ лица, а не при нѣму, налази; *то* Правителство зато ништа одъ свога права имаоства на исто добро не губи, **будући да вещественна причина, да е оно за нѣгове новце куплѣно или одкуплѣно, цѣлоставна и у своіой сили постои** (Указ (49) 1842/45: 178–179).

У истом документу могу се јавити примери са корелативом и без корелатива. Пронађени су у *Сретењском уставу*, што значи да су идиолекту Димитрија Давидовића постојале конкурентне форме:

Будући да су Срби, платежни подданици високе Порте, Христјани Закона Греческогъ, иначе названогъ Церква Восточна, я самъ даровао народу Србскому пуно слободу, упражнявати обычне церимоніе закона нѣовогъ, и изабрати између себе са Твоимъ солдѣйствіемъ и Твоимъ надзираіемъ нѣове Митрополите и нѣове Епископе (...) (Устав 1838: 6); **Будући да е овдашня Книгопечатня съ довольнымъ числомъ иностранны Новина снабдѣвена**, дужанъ ће быти Учредникъ све ове Новине прегледати, па изъ свега оно нарочно избрати и за Србске Новине наше превести (...) (Пропис (26) 1841/45: 44).

У једном примеру на узрочну реченицу уведена везником *будући да* налања се релативна реченица са инкорпорираним антецедентом, која упућује на узрочну реченицу. Анафорски употребљен заменички прилог *зато* односи се на цели комплекс, који представља први чланак периода и носи значење мотива-ције за доношење закона:

Будући да су се многе жалбе збогъ промѣнѣногъ теченія новаца, нарочито при примано данка, и наплаћиваню ђумрука, коимъ сусе, плаћаюћи особыто по обореной цѣни дуката, оштећенима видели, показале, коимъ се поводомъ Привременно Правленіе побуђенымъ нашло, подъ 6. Октоврія о. г. Ф. П. № 158. цѣну новаца, по

којој ће се ови у Правительственну касу примати, и изъ нѣ издавати, преиначити, и расписомъ своимъ опредѣлити; зато и мы, желећи свако и поумно оштегенѣ одъ народа удалити, рѣшили смо, Привременногъ Правленія опредѣленіе уважаваюћи, пређе издану поради вредности новаца Уредбу подъ 13. Ноемврія 1841 В. № 1749/С. № 877 преиначити, и слѣдуюћомъ одредбомъ замѣнити, по којој ће се у напредакъ новцы при Правительственной Касси и примати и издавати (Уредба (55) 1842/45: 191).

У вишеструкосложеном реченичном комплексу у препозицији су чак три реченице уведене везником *будући да*, којима се исказује уводна мотивација, која кодира историјске прилике у време доношења *Турског устава*. У другом делу комплекса налази се корелатив *то*:

Будући пакъ да сѣ Нѣгово Величество, услишавши молбе народиѣ, Мене на достоинство Княжеско высочайшимъ Бератомъ Своимъ потврдити благоизволило, будући да сѣ данасъ предъ Скупштиномъ народномъ истый высочайшій, по нарочномъ Коммиссару Блистателне Порте, Ч. Еминь Ефеніи овамо посланый Беритъ царскій явно и торжественно прочитанъ и протолкованъ, и будући да самъ Н, по пропису Устава Земальскогъ, торжественну заклетву на достоинство Княжеско положію, такову у руке Г. Митрополита Србскогъ вручио и по обрядима Православне наше Цркве помазаніс светого мура приімію; *то* долазимъ Я овомъ Моіомъ Княжескомъ Прокламаціомъ свима властима Земальскимъ, вышимъ и нижимъ, мірскимъ и духовнымъ, свима жителяма и целому народу Княжества Србскогъ вообще объявити, да ѣу Я одъ данасъ, као Народомъ избранный и Господаромъ Землѣ потврѣнный законный Князь Србскій, са вовѣреннымъ Ми Княжествомъ и Народомъ Србскимъ управлять и владати (Прокламація (83) (Пр.) 1842/45: 349).

Јављају се и примери са две реченице у координираном односу у препозицији. Реченице уведене везником *будући* уводе вишеструкосложени реченични комплекс, који садржи мотивацију за доношење закона. Други чланак је одвојен знаком две тачке и садржи корелатив *то*:

Но будући се изъ предпоменутогъ Циркулара види, да се на радъ узимаю и такови апсеницы, коима пресуда іоштъ ніс конечно изречена; и будући сѣ ово поступанѣ законима правде противно, почемъ се само онај може у станѣ кривца поставити и теготама за кривца опредѣленнымъ подвргнути, кога надлежна судейска пресуда за кривоъ огласи: *то* ми сѣ Совѣтъ 3. ов. № 401. предложію, да се свима Судовима предпише за правило, да се никакавъ окривлѣникъ не употреблюе ни на какавъ радъ, докле годъ се надъ нѣиме конечна пресуда не изрече и надлежной полицейной власти на извршеніе не преда (Закон (17) 1845/47: 57).

Између два чланка периода, уместо знака две тачке, може доћи и запета:

Будући сѣ та цѣль овогъ разположенія, да се положеніс дѣце, коя бы у преѣшаніѣмъ браку зачета была, обезбѣди, и будући овај случай у смотренію дѣце совершенно постои и при женама удовицама, кои бы трудноба после смрти нѣиовогъ мужа была извѣстна, *то* треба разумѣти, да се наредба предпоменутогъ параграфа у смотренію предаванія пуштеница и на жене удовице у свему односи (Толковање (22) 1845/47: 63–64).

Примећена је форма *будући*, који представља претходну фазу у развоју сложеног везника *будући да*. Примери уведени везником *будући* налазе се у све три позиције (препозицији, интерпозицији и постпозицији). Показују благу тенденцију ка постпозицији. Обично су без корелатива. Корелатив *то* употребљава се када је зависна клауза у препозицији и има улогу у структурирању периода од

два чланка. У том случају, зависна реченица је одвојена запетом или знаком две тачке. Уводи значење узрока типа разлог. Кодира се мотивација за доношење закона, било да се ради о непосредном позивању на закон или о позивању на догађаје који траже законско нормирање. Темпорално-аспекатска парадигма је иста као и код везника *будући да*. У зависној реченици срећу се свршени перфекат, несвршени презент или модални глагол, док се у надређеном реченичном комплексу јављају свршени перфекат, свршени презент, потенцијал, футур први, модални глагол или императивна конструкција. У узрочној клаузи налази се мотивација за доношење закона, а у главној или сам пропис или неки од одредбених глагола којима се указује да се пропис доноси (*решишти, одредити*). Учесталост примера са везником *будући* у односу на конкурентну форму *будући да* показује да се ради о хорнолошком слоју⁵ у повлачењу. Пошто је форма везника *будући* изоморфна са облицима глаголског прилога садашњег и са обликом партиципа презента у мушком роду, долази до њеног повлачења, да би се задржала структурно и значењски транспарентнија форма *будући да*:

(А) препозиција:

(a1) без корелатива:

свршени перфекат (зависна реченица) + свршени перфекат (зависна реченица):

Будући се с показало нужнымъ, 3. точку уредбеногъ предписанія одъ 16. Мая ове год. № 569. ради одржаня правде и правце приначити, рѣшио самъ по саслушанію мнѣнія Совѣта одъ 28. Септ. ов. год. № 1100, да се трећа точка у рѣчи стовѣгъ предписанія слѣдуючимъ текстомъ замѣни (Толковање (39) 1845/47: 94);

несвршени презент (зависна реченица) + свршени перфекат (главна реченица):

Будући се Правительствени трошкови све выше и выше отъ дана на данъ уможаваю, и сумнительно с, да ће се съ приходимамоѣи расходи подмирити, то самъ са согласіемъ Совѣта рѣшио, да се ни една обѣтинска школа не издржава Правительственнымъ трошкомъ отъ идућегъ Ђурђева дана (...) (Предписаније (9) 1840/45: 10);

(a2) корелатив *то*:

модални глагол (зависна реченица) + несвршени футур први (главна реченица):

Но будући су за поуздано управляиѣ овымъ фондомъ, садъ одма Предсѣдатель съ Членовима и Кассехранителѣима потребни: то ће међутымъ ова званія извршавати безплатежно она лица, која на представленіе Попечителства Просвѣщенія Князь наимуе, и то было изъ реда Чиновничкогъ или гражданскогъ (Уредба (18) 1841/45: 22);

несвршени презент (зависна реченица) + потенцијал / футур први (главна реченица):

Будући се Капелмайсторъ сматра само као Наставникъ Бандиста у струци музикалној, а не као нѣиовъ восный Старѣшина, то у случају, кадъ бы кои Бандиста по

⁵ Појава хронолошких слојева типична је за развој језика, посебно у историјској синтакси (Грковић-Мејдор 2004: 128–129).

струцы дисциплинарной сгрѣшю, или бы при обученю или другой прилицы небрежливимъ или упорнымъ показао се, свагда ће онъ то баталіонномъ Командиру доставляти, кои ће узевши у смотреніе пропись Закона военногъ Чл. 114. и 118. Далъ поступити (Устројеније (1) 1845/47: 23);

(Б) интерпозиција (без корелатива):

свршени перфекат / модални глагол (главна реченица) + несвршени презент (зависна реченица):

По учинѣномъ примѣчанію, да воѣняцы, и виногради, на кое є даванъ изъ Правительственне кассе подь интересъ новаца, изданомъ у томъ призрѣнію подь В. № 1158./С. № 1597.1839. год. Уредбомъ дозвољѣно было, **будући су баталено подложни, не даю Правителственной касси довольногъ за сигурность нѣну смства** (Пропис (26) 1841/45: 44);

(В) постпозиција (без корелатива):

несвршени перфекат (главна реченица) + свршени перфекат (зависна реченица):

Оне су човеческомъ роду шкодљивіе были него и сама куга; **будући су не само толико людій потрле, но осимъ тога безчислени, ако болеть ову и преболу, слепи, глуви, неми, сакати и нагрѣени заостале своє дане проплачу** (Правила VII 1839/40: 69);

императивна конструкција (главна реченица) + несвршени презент (зависна реченица):

Осимъ у 3. точки изложенны особа, да несме нитко другій каламѣня извршавати; а нарочно да се забрани каламѣнѣ природны човечески богиня (као што є то до сада у Отецеству нашемъ предузимано); **будући є ово, као што є горенаведено, врло неизвѣстно, шта выше и опасно** (Правила VII 1839/40: 71);

потенцијал / несвршени футур први (надређени реченични комплекс) + модални глагол (зависна реченица):

Ако бы Началникъ Штаба имао потребу отсутствовати, Попечительство Внутреннихъ Дѣла даватѣ му на то дозволенъ у случаю преке потребе само, а у другимъ случаима са одобренѣмъ Князя, дужно **будући у оногъ првомъ случаю Князя о потреби таквогъ отсутствованія и изданомъ на исто дозволено извѣстити** (Устројеније (1) 1845/47: 19).

Јавља се и потврда раније фазе, у којој се користи облик *будући* у форми партиципа. Комбинација партиципа са узрочнимъ везникомъ *јер* говори да се ради о хибридној форми, која представља прелазни стадијум у развоју узрочнихъ клауза проширивањемъ партиципскихъ конструкција (Суботић 1984: 67). Узрочност је двоструко маркирана субординаторомъ и партиципскомъ конструкцијомъ:

(...) кога самъ я, по Всевышнѣму предопредѣленію, постао Главомъ подь именемъ Князя Владѣтельствующаго; **срѣ младъ и текъ новопоставлѣнъ таковымъ будући** [→ будући да самъ био млади и новопостављен / јер самъ био млад и новопостављен], я нисамъ могао ничимъ обратити на себе Высочайше Нѣгово вниманіе, а камо ли заслужити милость или награду какову (Прокламација 18. (Пр.) 1830(40)/40: 248).

Закључак

У раду смо анализирали статус везника *будући да* у административно-правном стилу српскога језика у 19. веку. За корпус су узети текстови законодавноправног подстила (текстови устава и законски текстови из *Зборника закона и уредбених указа Кнежевине/Краљевине Србије*). У анализи смо користили историјскојезичку, семантичко-синтаксичку и функционалностилску методу, уз повремену допуну методом теорије права. Утврдили смо да се везник *будући да* користи и у форми *будући*. Представља најбројнији узрочни везник у корпусу и везује се за око четрдесет посто пронађених примера. Уводи узрок типа разлог нормативноправне природе, односно кодира мотивацију за доношење закона. У главној реченици или се прецизира сам пропис или се налази одредбени глагол перформативног типа, којим се пропис „уводи у живот”. У предстандардном периоду клауза уведена везником *будући да* обично се налази у препозицији, а у главној реченици су корелативи *то* или *зато*. Корелативи имају улогу редупликатора значења, улогу у структури главне реченице и улогу верификатора последичности. Јављају се потврде за интерпозицију и постпозицију, што значи да је позиција узрочне клаузе слободна, а да је дистрибуција условљена прагматичким разлозима. Темпорално-аспекатска парадигма очекивана је за административно-правни стил. У главној реченици налазе се несвршени презент, свршени перфекат и футур први, док се у главној реченици налази свршени и несвршени презент, свршени перфекат, футур први, модални глагол или императивна конструкција. У савременом језику долази до повлачења форме *будући*, због изоморфности са глаголским прилогом садашњим и обликом једнине мушког рода партиципа презента. Форму *будући* нисмо нашли у стандардном периоду.

ИЗВОРИ

Зборник 1840: Сборникъ законâ и уредбâ и, уредбены` указа, изданы` у Княжеству србскомъ одъ времена обнародованогъ Уставаземальскогъ (13. Февр. 1839. до Април. мес. 1840) I., печатано у Књигопечатњи Княжевства србскогъ, у Београду, 1840 [<http://digital.bms.rs/ebiblioteka/publications/view/4103>]

Зборник 1845: Сборникъ законâ и уредбâ и, уредбены` указа, изданы` у Княжеству србскомъ, одъ Априла 1840. до конца Декмвра 1844. Г. II. часть, печатано у Књигопечатњи Княжевства србскогъ, у Београду, 1845 [<http://digital.bms.rs/ebiblioteka/publications/view/4104>]

Зборник 1847: Сборникъ законâ и уредбâ, и уредбены` указа, изданы` у Княжеству србскомъ, одъ 1огъ Януара 1845 до конца Декмвра 1846 (съ прибавленіемъ неки стари). III. У Београду: Печатано у Књигопечатњи Княжевства србскогъ [<http://digital.bms.rs/ebiblioteka/publications/view/4113>].

Устав 1835: Уставъ Княжеводства Сербіе изданъ и заклетвомъ потврђенъ о Сретенској скупштини 1835 год., у Крагујевцу, у Княжеско-Србској Типографіи, 1835.

Устав 1869: Устав Књажеводства Србије проглашен на Петров-дан на Великој Народној Скупштини држаној у Крагујевцу о Духовима 1869, у Београду, у Државној штампарији, 1869.

Устав 1888: Устав Краљевине Србије проглашен 22 децембра 1888. год. на Великој Народној скупштини држаној у Београду месеца децембра 1888. год., у Београду, штампано у Краљевској српској државној штампарији, 1888.

Устав 1901: Устав Краљевине Србије, Државна штампарија Краљевине Србије: Београд, 1901.

Устав 1938: Уставъ Княжеводства Сербіе (Султанскій Хатишерифъ истекшій около половине Шевала 1254 (одъ 10/12 до 12/24 Декемврія 1838) содржаваюћій Уставъ, дарованый Нѣговымъ Высочествомъ жительима Нѣгове провинціе Сербіе, Моему Везиру, Юсуфъ-Мухлисъ-Паши (да бы онъ было прославлѣнъ!) и Князу Народа Сербскогъ Милошу Обреновићу (да бы нѣговъ конаць было щастливъ!), Београд, Књажеско српска књигопечатња, 1839.

ЛИТЕРАТУРА

Албин 1968: А. Албин, *Језик новина Стефана Новаковића (1792–1794)*, Матица српска, Нови Сад.

Бабић 2012: Б. Бабић, *Ортографске и језичке карактеристике у штампаним дјелима Павла Соларића*, Бања Лука: Филолошки факултет.

Барић и др. 1997: Е. Barić, М. Lončarević, D. Malić, S. Pavešić, М. Peti, V. Zečević, М. Zinka, *Hrvatska gramatika*, друго променјено издање, Zagreb: Školska knjiga.

Белић 1955: А. Белић, О сложеним реченицама, *Књижевност и језик у школи*, II/2, 89–97.

Брабец и др. 1966: I. Brabec, М. Hraste, S. Živković, *Gramatika hrvatskosrpskoga jezika*, Zagreb: Školska knjiga.

Вебер 1862: А. Weber Tkalčević, *Skladnja ilirskoga jezika za niže gimnazije*, Већ, С. К. Naklada školskih knjiga.

Велчић 1987: М. Velčić, *Uvod u lingvistiku teksta*, Zagreb : Školska knjiga.

Висковић 1989: N. Visković, *Jezik prava*, Zagreb: Naprijed.

Грковић-Мејџор 2004: Ј. Грковић-Мејџор, Увод у историјску синтаксу, у: Ј. Грковић-Мејџор (ур.), *Предавања из историје језика*, Лингвистичке свеске 4, Нови Сад: Филозофски факултет, 103–144.

Ђуркин 2018: В. Ђуркин, *Сложени зависни везници у српском језику (и њихова функционалностилска дистрибуција)*, Београд: Јасен.

Јанићијевић 2015: М. Јанићијевић, *Дискурс законских аката на српском и енглеском језику: развојно-упоредни приступ*, Београд: Јасен.

Караџић 1818: В. Стефановић Караџић, *Српски рјечник истолкован њемачким и латинским ријечима, скупио и на свет издао Вук Стефановић Караџић*, Беч: у штампарији Јерменског манастира.

Катичић 2002: Р. Катичић, *Sintaksa hrvatskog književnog jezika*, Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.

Кашић 1968: Ј. Кашић, *Језик Милована Видаковића*, Нови Сад: Филозофски факултет.

Ковачевић 1998: М. Ковачевић, *Синтакса сложене реченице у српском језику*, Београд, Србиње: Рашка школа, Српско проsvјетно и културно друштво Просвјета.

Ковачевић 2023: М. Ковачевић, Полукондензацијске конструкције у српском језику, *Српски језик*, XXVIII, 5–29.

Куна 1970: Н. Кунa, *Језишке карактеристике књижевних djела Dositeja Obradovića*, Сарајево: Академија наука и умјетности Босне и Херцеговине.

Лалевић 1962: Миодраг С. Лалевић, *Синтакса српскохрватског књижевног језика*, Београд: Завод за уџбенике Народне Републике Србије.

Лукић 1920: Ј. Лукић, *Синтакса српског језика*, Београд: Књижара Геце Кона.

Луковић 1994: М. Луковић, *Развој српског правног стила, прилог историји језика и права у Србији*, Београд: Службени гласник.

Маретић 1899: Т. Maretić, *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnoga jezika*, Zagreb: Štampa i naklada knjižare L. Hartmana.

Милановић 1998: А. Милановић, Особне језика „Новина сербских” (1813–1822), необјављени магистарски рад, Београд: Филолошки факултет.

Милановић 2003: А. Милановић, Корелативи у српској сложеној реченици из XIX века, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 31/1, 81–90.

Милановић 2014: А. Милановић, *Језик Јована Суботића*, Београд: Филолошки факултет.

Милошевић 1986: К. Милошевић, Језички и ванјезички сигнали каузалне зависности између простих реченица у сложеној, *Књижевни језик*, 15/3–4, 280–296.

Миновић 1987: М. Minović, *Sintaksa srpskohrvatskog – hrvatskosrpskog književnog jezika za više škole: rečenica, padeži, glagolski oblici*, Сарајево: „Svjetlost” OOUR Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

Младеновић 1964: А. Младеновић, *О народном језику Јована Рајића*, Нови Сад: Матица српска.

Мразовић/Вукадиновић 2009: Р. Mrazović, Z. Vukadinović, *Gramatika srpskog jezika za strance*, Novi Sad – Sremski Karlovci: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.

Мусић 1931: А. Musić, *Budući da*, *Južnoslovenski filolog*, XI, 173–178.

Новаковић 1870: С. Новаковић, *Српска синтакса за ниже гимназије и реалке Кнежевине Србије*, Београд: Државна штампарија.

Новаковић 1894: С. Новаковић, *Српска граматика*, Београд: Државна штампарија.

Павловић 2018: Ј. Павловић, Методолошки аспекти анализе зависносложених реченица у правним текстовима на српском језику (предстандардни период), у: К. Чъкарова (ур.), *Словото – идеи, идеали, утопи*, *Сборник с доклади от Деветнадесетата национална конференция за студенти и докторанти*, Пловдив: Универзитетско издателство „Паисий Хилендарски”, 196–209.

Пипер/Клајн 2013: П. Пипер, И. Клајн, *Нормативна граматика српског језика*, Нови Сад: Матица српска.

Пипер и др. 2018: П. Пипер, М. Алановић, С. Павловић, И. Антонић, Д. Војводић, С. Танасић, Б. Марић, М. Николић, *Синтакса сложене реченице у савременом српском језику*, Нови Сад – Београд: Матица српска – Институт за српски језик САНУ.

РЈАЗУ: *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I–XXIII, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

РСАНУ: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика САНУ*, 1–21, Београд: Српска академија наука и уметности, 1959–2019.

Силић/Прањковић 2007: Ј. Silić, I. Pranjković, *Gramatika hrvatskoga jezika – za gimnazije i visoka učilišta*, Zagreb: Školska knjiga.

Станојчић/Поповић 1992: Ж. Станојчић, Љ. Поповић, *Грамматика српског језика: уџбеник за I, II, III и IV разред средње школе*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Стевановић 1969: М. Стевановић, *Савремени српскохрватски језик (граматички системи и књижевнојезичка норма)*, II, Синтакса, Београд: Научна књига.

Суботић 1984: Љ. Суботић, Судбина партиципа у књижевном језику код Срба у 19. веку, *Прилози проучавању језика*, 20, 5–81.

Херити 1983: Питер Херити, *Књижевни језик Емануила Јанковића*, Нови Сад: Матица српска.

Jelena M. Pavlović Jovanović

THE CAUSAL CLAUSES WITH CONJUNCTION *BUDUĆI (DA)*
IN THE 19TH CENTURY SERBIAN LEGAL LANGUAGE

Summary

The aim of the paper is to study the status of subordinate clauses introduced by the general contextually dependent causal conjunction *budući (da)* in the administrative-legal style of the 19th century Serbian language. The corpus consists of constitutions introduced during the 19th and early 20th centuries (1835, 1838, 1869, 1888, 1901), as well as of laws from the Collection of Laws, Regulations and Decrees from the Principality/Kingdom of Serbia. In the analysis we used a combination of semantic-syntactic methods and methods from historical linguistics and functional stylistics. We found two forms of the observed conjunctions in the corpus: *budući* and *budući da*. *Budući da* is the dominant causative conjunction in the corpus (with 40% in relation to the total number of causative conjunctions). Usually, the conjunction *budući da* is used in preposition, since the postposition is reserved for clauses introduced by the conjunction *jer*. In the modern Serbian language, the form *budući* is withdrawn, due to isomorphism with the present participle and the singular form of the masculine participle. We did not find *budući* in the codification period.

Keywords: administrative-legal style, 19th century, causative sentences, *budući (da)*, correlative.